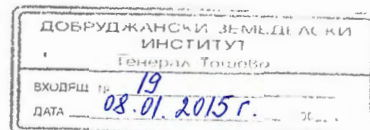

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурса за академичната длъжност „професор” по професионално направление 6.2. „Растителна защита”, обявен в ДВ бр.71 от 26.08.2014 г. за Добруджански земеделски институт, гр. Генерал Тошево, с кандидат доц. д-р Валентина Георгиева Енчева.

от проф. д-р Росица Борисова Бъчварова, назначена за член на научното жури по конкурса със Заповед № НП-07-56/05.11.2014 г. от Председателя на ССА и от директора на ДЗИ, Заповед № 456-д/06.11.2014г.

На конкурса за академичната длъжност „професор”, обявен от Добруджански земеделски институт, гр. Генерал Тошево в ДВ бр.71 от 26.08.2014 г., както и на интернет страниците на ССА и ДЗИ - Генерал Тошево, документи за участие е подал само един кандидат - доц. д-р Валентина Георгиева Енчева.

Кратки биографични данни на кандидата

Доц. д-р Валентина Георгиева Енчева е родена на 08.04.1956 г. в гр. Тервел, област Добрич. Тя е завършила висше агрономическо образование във ВСИ „В. Коларов”, гр. Пловдив през 1979 г., специалност „Растителна защита”. От 1980 г. тя е зачислена за редовен докторант към секция "Агротехника и технологии" към ИПС, гр. Генерал Тошево. Доц. Енчева защитава през 1986 г. дисертация на тема „Проучване върху сроковете на сеитба при хидрофобизирани семена от слънчоглед” за присъждане на образователната и научна степен „Доктор”. От 1998 г. е старши научен сътрудник II степен (доцент) по фитопатология към секция „Селекция на слънчогледа”, ДЗИ "Добруджа" гр. Г. Тошево. Кандидатката има необходимата компютърна грамотност и владее добре писмено и говоримо руски и английски езици.

Представената документация от кандидатката е пълна и отговаря на извикванията

на ЗРАС в Република България и на Правилника за прилагането му в ССА.

1. Научна и научно-приложна дейност:

Доц. д-р Енчева има 36 години научен стаж и общо 84 научни публикации. От тях 34 са представени за предходни конкурси, а за конкурса за „професор” са представени 50 научни публикации, като пет от тях са под печат (10 %).

Научната дейност на кандидатката е съсредоточена основно върху най-важните болести по слънчогледа, като също така е провеждала и изследвания, свързани със селекционно подобрителна работа с фасул, леща и грах.

От представените за конкурса научни публикации шест са самостоятелни, а останалите в съавторство с други учени.

От представените научни трудове 9 са публикувани в международни списания, 17 броя са публикувани в сборници от доклади от юбилейни научни сесии, научни конференции и конгреси, 5 в „Научни съобщения на учени от Добруджа”, а останалите в български научни списания.

Не приемам за рецензиране публикации 19 и 20 – “Добра растителнозащитна практика при слънчоглед” и “Добра растителнозащитна практика при рапица”, издадени от Националната служба по растителна защита през 2006 г., които според мен са научнопопулярни статии с образователен характер.

Научните публикации на доц. Енчева са цитирани в 77 научни статии, книги и дисертации, от които 17 са в международни списания с IF, 25 в международни списания и сборници от конференции и симпозиуми, 5 в книги, в 3 дисертационни трудове в чужбина и 27 в български списания конференции и симпозиуми. Всички автори цитират положителното трудове на доц. Енчева в литературния си преглед, в методичната част или в дискусията на резултатите.

Научните приноси на доц. Енчева са свързани с решаването на актуални научни и научноприложни проблеми свързани с основните болести по слънчогледа, създаване на устойчиви линии и хибриди с комплексна устойчивост и селекционно подобрителна работа по отношение устойчивост към болести при фасул, леща и грах.

В публикациите по всяко от тези направления се правят оригинални и научноприложни приноси и се дават конкретни препоръки за практиката, което допринася тези постижения по-бързо да намерят приложение в практиката. Приемам посочените от кандидата справка за научните и научноприложни приноси. Получените резултати от научно изследователската работа на доц. Енчева позволяват съкращаване на селекционния процес, с цел създаване на линии и хибриди с повишена устойчивост към

икономически важни болести.

Икономически най-важните болести по слънчогледа в България са маната (*Plasmopara halstedii*), паразита синя китка (*Orobanche cumanana*), листните патогени – черни (*Phoma macdonaldi*), сиви (*Phomopsis helianthi*) и кафяви (*Alternaria* sp.) петна по слънчогледа. Приносът на фитопатолозите за решаване на проблемите в производството на слънчоглед е проучването на патогените, създаване на устойчиви линии и хибриди с комплексна устойчивост към икономически значимите за България болести по тази култура.

Най-значимите приноси на доц. Валентина Енчева в областта на фитопатологията с научен и научноприложен характер са следните:

Научни приноси

- Проучена е реакцията на едногодишни и многогодишни диви видове от род *Helianthus*, включваща 184 образци. Те са оценени за устойчивост към икономически най-важните болести по слънчогледа – мана, склеротинийно увяхване, сиви, черни, кафяви петна и паразита синя китка, с цел установяване източници на устойчивост и включването им в селекционните програми на ДЗИ (3, 17, 22, 25, 27, 32, 40, 43, 44, 45, 46, 47, 50). Също така са проведени фитопатологични проучвания на потомствата от всички генерации с цел включване на гени за устойчивост към определени заболявания по слънчогледа (5).

- Изпитани са за устойчивост селекционни материали създадени по класически методи към основните болести по слънчогледа с за създаване на нова генетична плазма, съчетаваща устойчивост към група от патогени и паразита синя китка (9, 29, 35). Създадени са хибридни комбинации, устойчиви на мана, фома, фомопсис, алтернария и паразита синя китка, чрез използване на ултразвук и гама радиация (12, 13, 30)

- Направена е оценка на междувидови и междуродови хибриди за устойчивост към склеротинийното увяхване по слънчогледа – *Sclerotinia sclerotiorum* (Lib.) de Bary. Установени са линии с повишена устойчивост към патогена.(21)

- За първи път в България е установен карантинният патоген *Albugo tragopogonis* Schr. и са изпитани средства за контрол (2).

- Установено е, че заболяването от гъбния патоген *Rhizopus* sp. се влияе значително от климатичните условия и чувствителността на слънчогледа се променя в зависимост от фазата на развитие на културата (15).

- Описано е разпространението, симптомите и цикъла на развитие на гъбния патоген *Sclerotium bataticola* Taube., синоним *Macrophomina phaseolina* Tassi. Установено е, че заболяването е разпространено на територията на цялата страна (34).

- Проучен е видовият състав на гъбите от род *Alternaria* sp., причиняващи кафяви листни петна по слънчогледа. Установено е най- широко разпространение на вида *Alternaria alternata*. (24).

- Установена е реакцията на наши и чужди хибриди слънчоглед към причинителите на сиви, черни и кафяви петна (4, 26, 28, 36, 37, 39, 48, 49).

- Доказана е ролята на генотипа, сроковете и гъстотата на сеитба, торенето и предсеитбеното третиране на семената върху нападението на слънчогледа от болести (6, 14).

- Разработена е подобрена методика за заразяване на слънчогледовите растения с гъбния патоген *Phomopsis helianthus*. Установена е висока корелация между изкуственото заразяване и заразяването по естествен път с растителни остатъци (7). Проучена е агресивността на този патоген и влиянието на генотипа слънчоглед. Доказано е, че най-агресивният щам е изолиран в ДЗИ (8).

- Направена е фитопатологична оценка към икономически важни болести, паразита синя китка и устойчиви на хербициди селекционни материали слънчоглед, получени чрез комбинирано използване на класически и биотехнологични методи (10, 16, 18, 33, 38, 41, 42).

Научноприложни приноси

- Изпитани са редица фунгициди, срещу основните болести по слънчогледа (11). Установена е ефективността на препарата корбел срещу сивите листни петна по слънчогледа.

Доц. д-р Енчева е съавтор на изобретение за биохербицид от паразитната гъба *Fusarium oxysporum* f. sp. *orthoceras* за борба с *Orobanche cumana* Wallr. Разработен е метод за производство му и е установена най-подходящата доза за приложението му в практиката (патент № 99104 от 1999 г.).

Доц. Енчева участва в написването на три ръководства , като в 2 е водещ автор (19, 20, 31).

Тя има издадени 13 сертификата за нови хибриди слънчоглед, 11 от които – от

Патентно ведомство от Република България и 2 – от Република Румъния. Освен това тя е съавтор на още 11 хибрида слънчоглед с вътрешни документи на ДЗИ. Представени са и заповеди на МЗХ за вписване в списък А на официалната сортова листа на България на 4 сорта, 2 хибрида и 3 самоопрашени линии слънчоглед-10681 R, 7043R и 2613R, на които доц. Енчева е съавтор.

Кандидатката е съавтор на “Ръководство за интегрирано управление на вредителите при техническите култури”, издадено от НСРЗ, Министерство на земеделието и храните.

Доц. Енчева е осъществила две специализации в чужбина тясно свързани с научното направление по което работи – една специализация в Нови Сад, Сърбия и една в Бристол, Англия със стипендия от Royal Society.

Тя е участвала в редица международни конференции в чужбина, като Испания, Англия, Холандия, Румъния, Турция и др.

2. Преподавателска дейност и подготовка на кадри

Доц. д-р Енчева е научен ръководител на един защитил докторант- д-р Илия Илиев, с тема на дисертационния труд „Възможности за пръскане на слънчогледа с тракторна пръскачка”.

3. Организационни умения и компетенции

Доц. д-р Енчева е член на НС към ДЗИ, Ген. Тошево от 2003 г.

Тя е член на редакционната колегия на сп. Field Crop Studies (Изследвания върху полските култури) – Издание на Добруджанския земеделски институт в гр. Генерал Тошево от 2011 г.

Доц. Енчева е участвала в разработването на четири научни проекта към ССА, 4 проекта към МЗГ, 1 научноизследователски международен проект по Програмата за трансгранично сътрудничество между България и Румъния и 1 проект по Оперативна програма “Развитие на човешките ресурси” към Европейския социален фонд на ЕС, свързан с ученическите практики.

Доц. Енчева има и широко застъпена административна дейност в управлението на научния сектор в ДЗИ. Тя е научен секретар на института от 2010 до 2012 г. и заместник директор на ДЗИ - гр. Генерал Тошево от 2012 г и до момента.

От 2001 до 2005 г. тя е председател на клон „Аграрни науки” към СУБ- клон Добрич.

3. Критични бележки и препоръки

Към кандидатката имам две препоръки:

1. Да публикува монография с резултатите от дългогодишните си изследвания за създаване на сортове и хибриди слънчоглед с устойчивост към икономически важните болести и паразита синя китка, която ще бъде изключително полезна както за изследователи, така и за фермери.

2. Бъдещите научни резултати да публикува в реномирани научни издания с IF, тъй като повечето от научната продукция на доц. Енчева е в български списания и не е достъпна за световната научна общност. Посоченият IF към публикациите е неточен.

Заключение:

Представената научна продукция и съавторство в признати хибриди и линии слънчоглед, отговаря напълно на единните държавни изисквания, регламентирани в ЗРАСРБ и правилниците за неговото приложение. Обективната оценка на научната, научноприложна и други дейности на кандидатката, ми дават основание да препоръчам на уважаемото жури да присъди академичната длъжност „професор” на доц. д-р Валентина Георгиева Енчева и да препоръчам избирането ѝ на академичната длъжност “професор” в професионално направление 6.2 Растителна защита по научна специалност “Растителна защита- фитопатология” от Научния съвет на ДЗИ гр. Генерал Тошево за нуждите на секция “Селекция на слънчогледа”.

03.01.2015 г.

Рецензент:

Проф. д-р Росица Бъчварова